

Леся Музика, викладач кафедри методики
музичного виховання та диригування

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8825-2282>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

У статті досліджено особливості формування мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. Уточнено сутність мотивації в контексті психолого-педагогічної парадигми. Здійснено аналіз сучасних поглядів науковців на мотивацію. Аналіз літературних джерел дав змогу з'ясувати сутність ключових понять, розкрити зміст методів розвитку мотиваційної сфери майбутніх педагогів. Визначено педагогічні умови, які підвищують ефективність методів формування мотивації до навчання гри на фортепіано в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: мотив; мотивація; мотивація майбутніх учителів музичного мистецтва; навчання гри на фортепіано.

Лит. 15.

Lesia Muzyka, Lecturer of the Methodology of Musical Education and
Conducting Educational Scientific Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8825-2282>

SOME PECULIARITIES OF FORMING FUTURE MUSIC TEACHERS' MOTIVATION IN THE PROCESS OF TEACHING PIANO PLAYING

The article deals with the peculiarities of forming the motivation of future music teachers in the process of teaching piano playing. The essence of motivation in the context of the psychological and pedagogical paradigm is clarified. The analysis of modern views of scientists on motivation is carried out. The analysis of literary sources made it possible to clarify the essence of key concepts, to reveal the content of methods for developing the motivational sphere of future teachers.

The training of students depends on the pedagogical conditions of the organization of the educational environment, the choice of special means, methods, forms of education, which determines the development of such valuable personality qualities as perseverance and determination, creative activity and independence, responsibility and hard work, discipline and critical thinking. Ensuring pedagogical conditions covers all areas of interaction between teachers, students, and other subjects of the educational process. They can bring the educational process to a new level, as well as ensure the continuity and consistency of the acquisition of professional knowledge, skills and abilities, which contributes to the comprehensive development of the applicant's personality, increases their focus on professional activities, and develops pedagogical talent.

The effectiveness of forming a future music teacher's motivation for pedagogical activity is determined not only by external conditions – the professional competence of art teachers, the activation of various types of music and pedagogical activities of students, the creation of a favorable situation of pedagogical communication in the classroom, teaching methods, etc. but also by internal conditions determined by the personality of the students themselves. Taking into account these provisions, the purpose of the article is to scientifically substantiate the content of the main pedagogical conditions for the formation of future music teachers' motivation in the process of teaching piano.

Keywords: motive; motivation; motivation of future music teachers; learning to play the piano.

Постановка проблеми. Інтеграція України в європейський освітній простір та демократизація суспільства зумовлюють пошук новітніх інноваційних технологій, впровадження новітніх принципів у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Одним із ключових завдань у навчанні педагогічних кадрів є формування і розвиток у них мотивації, актуальність якої визначається суспільними вимогами до музичної освіти молоді, ідеями переорієнтації освітнього процесу на розвиток креативної особистості, здатної до саморозвитку і творчих змін.

Мотивація є одним із провідних факторів успішного навчання молоді, а отже, її професійного

становлення. Формування позитивної навчальної мотивації у студентів-піаністів є однією з умов ефективної професійної підготовки і розвитку особистості. Формування у студентів-піаністів стійкої мотивації до навчання упродовж життя, допоможе їм визначитися професійно та стати кваліфікованими фахівцями. Важливою складовою підготовки у вищій школі є формування професійної свідомості майбутніх фахівців – категорії, що відображає сутність процесу професійного становлення й розвитку фахівця у майбутньому.

Особливості формування мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва під час навчання гри на фортепіано спричинені комплексним характером

досліджуваної проблеми, при розв'язанні якої органічно поєднуються загальна, професійна та фахова складові. З огляду на це варто означити деякі структурні компоненти, що логічно перебувають у певній відповідності з педагогічними та виконавськими діями здобувача освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мотивації до навчання вважається однією з найважливіших у педагогічній науці, і як окрема категорія розкривається у наукових працях із загальної педагогіки та психології.

Теоретичне обґрунтування зацікавлень і потреб до музично-педагогічної діяльності, професійної компетентності та виконавської майстерності викладено у працях О. Олексюк, Г. Падалки, В. Шульгіної, О. Щербініної.

Психологічні дослідження проблем мотивації реалізовані як іноземними, так і вітчизняними вченими: А. Маслоу, К. Роджерсом, І. Бехом, І. Тітовим, С. Занюк.

Окремі аспекти проблеми мотивації педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва в теперішніх реаліях розглянуто у працях І. Зязюна, С. Сисоевої.

Узагальнення музично-педагогічних досліджень українських науковців В. Дряпки, О. Морозової, І. Ростовської, що стосуються проблем формування мотивації майбутніх вчителів музики, дали змогу встановити, що цей феномен є однією з ознак якісної фортепіанної підготовки здобувачів освіти і передбачає музично-естетичний, творчо-виконавський і духовний розвиток особистості.

У фаховому становленні майбутніх музикантів-педагогів фортепіанна підготовка є край важливим елементом, що збагачує, розширює творчі вміння здобувачів освіти, формує естетичне сприйняття образів мистецтва, розвиває здатність до творчого самовираження під час інтерпретації музичних творів (Г. Падалка, О. Рудницька).

Мета статті – означити основні чинники, що впливають на становлення мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва під час опанування гри на фортепіано.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці поняття “мотивація” тлумачиться як “система мотивів або стимулів, які спонукають людину до конкретних форм діяльності або поведінки” [3, 217]. Т. Левченко вважає, що мотивація є енергетичним ресурсом у різних видах діяльності особи. З розвитком мотивації зростає творча активність, інтелектуальні можливості особи [6, 2]. С. Єрохін, Ю. Нікітін та І. Нікітіна визнають, що ефективність формування у здобувачів освіти високого рівня мотивації визначається оптимальним рівнем складності навчальної програми, можливостями розвитку кожного здобувача освіти; індивідуалізацією процесу навчання для надання можливості кожному здобувачеві освіти здобути власний досвід; ви-

користання педагогічної й моральної оцінок як об'єктивного показника індивідуальних досягнень здобувача освіти, а не засобу його заохочення чи покарання [4, 26].

У психологічній науці є декілька визначень поняття “мотивація”, зокрема, як сукупність стійких мотивів, спонукань, що розкривають зміст, спрямованість і характер діяльності людини, її поведінку [12, 172].

Внутрішня мотивація закладена у самій людині і є більш вагомим, результативним та необхідним формою мотивації. Зовнішня мотивація походить від батьків, вчителів, суспільства. Мотиваційними факторами поведінки, за А. Адлером, виступає прагнення до подолання відчуття неповноцінності та соціальний інтерес, за Е. Фромом – потреби в здобутті позитивної свободи, знаходженні ідентичності, встановленні соціальних зв'язків. Д. Аткинсон та Д. Мак-Клелланд основними складовими мотивації визначають спрямованість на успіх та уникнення невдачі. А. Маслоу причиною людської активності називає фізичні потреби та потреби зростання, тобто любові, самоповаги і самоактуалізації. К. Роджерс в основу мотивації покладає прагнення до відкритості світу, потребу у творчості, віру у власні сили, здатність зробити вільний вибір та взяти на себе відповідальність за нього [15, 95].

Мотивація майбутніх учителів музичного мистецтва та створення умов для розвитку творчої особистості здобувача вищої освіти – одне з ключових завдань, що ставить перед собою ЗВО, адже освітній процес майбутніх педагогів безпосередньо впливає як на розвиток особистості учнів, так і на успішне функціонування закладу освіти загалом [2, 22].

Отже, під мотивацією розуміють стимул, що спонукає людину до активності або до досягнення мети. Для порівняння, надамо ще одне тлумачення терміна “мотивація”: відносно стала система мотивів, яка визначає поведінку соціальної індивіда. Мотив – рушійна причина дій та вчинків людини, що зумовлені об'єктивними потребами. В основі мотиву діяльності та поведінки людини лежить потреба, через усвідомлення й переживання якої з'являються певні стимули до дії для задоволення потреб, джерела активності особистості як здатності до суспільно важливих перетворень на основі попереднього досвіду. Рівень загального культурного розвитку особистості впливає на розмаїття потреб щодо задоволення духовних запитів у знаннях, інформації, естетичних, культурних враженнях. Необхідною умовою ефективності навчальної діяльності є усвідомлення здобувачем освіти мети навчання, як суттєвого мотиву його мотиваційної сфери.

Систему музичних мотивів умовно можна розділити на два блоки. З одного боку – це емоційні мотиви, що відображують ставлення особистості до

гри на фортепіано і професійні мотиви-орієнтири, що надають загальний напрям сприйняттю. З іншого боку, система музичної мотивації містить мотиви виконавського плану, пов'язані з пошуком нових можливостей для втілення музичних задумів.

Головна риса музичної мотивації полягає у тому, що вона з'являється у здобувача освіти (суб'єкта), а навчання гри на фортепіано стає об'єктивним способом реалізації його творчих здібностей з перетворенням на процес музично-виконавської діяльності. Усвідомлене бажання до вивчення фортепіанних творів у процесі навчання виникає як музичний інтерес, що перетворюється на мотив у подальшому використанні нотного репертуару і викликає стійку увагу особистості для задоволення власних потреб. Виникнення будь-якої потреби спричиняє стимул до активної діяльності, котра буде розвиватися через якнайповніше розкриття творчого потенціалу здобувача освіти [14, 56].

Формування мотивації навчання до гри на фортепіано відбувається шляхом наповнення навчально-виконавської діяльності здобувачів освіти таким змістом, який заохочував би оцінювати художні явища, активізував творчий потенціал майбутніх музикантів, давав можливості для самостійної роботи з твором, спонукав до розуміння важливості оволодіння грою на фортепіано і забезпечував глибоке пізнання сутності музичного твору.

Активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти під час осмислення художніх образів у край важлива для створення інтерпретації творів. Глибоке осягнення здобувачем суті та значення музичного образу, емоційного переживання драматургії музичного твору гарантує високий рівень виконавської інтерпретації. Ця педагогічна умова спрямовує здобувача освіти на активізацію пізнавальної діяльності у вивченні авторського задуму; художнього напрямку, до якого належав композитор, та його творчого кредо; стилевих засад виконання твору; об'єктивних характеристик і культурно-соціальних традицій написання твору; жанрових особливостей та специфіки розвитку музичної драматургії.

За визначенням С. Занюк, навчально-пізнавальна діяльність – це процес взаємодії особи з навколишнім світом, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, що з'явилася внаслідок появи потреби вчитися [5, 35]. Сутністю навчально-пізнавальної діяльності є зміни в інтелектуальному, моральному, індивідуальному розвитку особистості, формування механізмів її самоорганізації. Викладач має постійно створювати умови, за яких виникає потреба вчитися.

Водночас варто пам'ятати, що формування мотиваційної сфери майбутнього вчителя музичного мистецтва зумовлене розвитком його індивідуальності. Джерело бажання криється в інтелектуаль-

них переживаннях, у потребі емоційного наповнення процесу навчання. Не можна примусити учня грати на фортепіано, не захопивши його образністю музичного мислення, простотою подолання технічних труднощів [13].

При формуванні у здобувача освіти адекватної самооцінки провідними є пізнавальні потреби, отже, під час занять з гри на фортепіано в них виникає потреба у самовдосконаленні, самореалізації та самовираженні, при формуванні якої відбувається взаємодія з викладачем за допомогою діалогу. Гармонійна взаємодія викладача та студента – це особистий рівень спілкування, сутністю якого є взаєморозуміння, довіра та співпраця. Діалогова взаємодія в музичному навчанні завжди зумовлює співтворчість. В умовах співпраці та взаємної довіри здобувач при вивченні фортепіанного репертуару відчуває, що викладач разом з ним намагається подолати певні фактурні труднощі. Діалог поступово приводить до повної довіри, порозуміння, сприяє заохоченню студентів до плідної праці над подоланням недоліків, стилевих особливостей, новизни музичної мови та занурення у змістовий сенс твору [14, 93].

Мотивація здобувачів освіти, що тісно пов'язана з активізацією музичних здібностей, – основний рушій успішного опанування музичного інструмента (фортепіано). Отже, пріоритетом для викладача є створення умов для формування позитивної мотивації здобувача освіти та максимального розкриття його творчого потенціалу. Бажання навчити майбутнього вчителя музичного мистецтва гри на музичному інструменті породжує пошук нових форм роботи, які забезпечують найбільшу творчу активність.

Створення сприятливої навчальної атмосфери не є розв'язанням проблеми формування мотивації до вивчення фортепіано майбутніми викладачами, але воно сприяє зникненню у здобувача освіти страху перед помилками, що дає йому змогу із зацікавленням, без зайвого психологічного тиску, виконувати настанови викладача щодо виправлення помилок та недоліків у вивченні нового матеріалу.

Викладач має бути не тільки лідером, що керує освітнім процесом, а й, дослухаючись до здобувача, намагатися віднайти такі засоби, які б перетворили роботу на співпрацю. Тільки за наявності таких умов можна знайти необхідний метод подолання труднощів та недоліків. На цьому етапі надзвичайно важливо прислухатися до самостійних пошуків студента.

Тільки коли у здобувача є потреба у самовираженні, розвиваються його здібності, вдало відбувається теоретична і методична підготовка на заняттях з гри на музичному інструменті (фортепіано), формується духовна та моральна вихованість.

Відчуття успіху, радості, інтелектуального злету під час розв'язання навчальних задач при освоєнні нових музичних творів, виникає завдяки позитивним емоціям, а це приносить задоволення.

Створити професійні спонукання навчання у здобувачів освіти, сформувати в них потребу в оволодінні фаховими знаннями, вміннями та навичками – це одне із нагальних завдань вищої школи.

Прагнення до самореалізації та самоствердження спонукає здобувача освіти бути відкритим до нового досвіду, засвоюючи його, зберігати внутрішню незалежність, критичність мислення, наполегливо шукати шляхи особистого зростання. Прагнучи досягти самовираження у професії, здобуваючи фахові знання, набуваючи необхідні педагогічні вміння та навички, вивчаючи передовий досвід сучасної педагогіки, майбутній вчитель має залишатися вірним собі, довіряти своїй педагогічній інтуїції, давати змогу власному Я виражатися у педагогічній діяльності. Тільки беручи відповідальність за свої дії, залишаючись чесним із самим собою та зі своїми вихованцями, вчитель буде готовий виконувати таку складну і надважливу суспільну функцію, як виховання особистості учня. Процес самовираження, самореалізації в професії не можна вважати завершеним, оскільки він вимагає безперервного розвитку потенціалу особистості вчителя.

Мотивація самоствердження сприяє успішному опануванню гри на фортепіано, проявляє наполегливість задля позитивних результатів виконавської діяльності, виникає бажання демонструвати реальні та ймовірні здобутки під час іспитів, участі у концертних виступах. Мотивація до успіху визначає любов та захоплення обраним фахом, заохочує здобувачів до ініціативності, створює творчу атмосферу на заняттях з гри на фортепіано. Процес навчання для здобувача наповнюється життєвим сенсом та активізує навчально-пізнавальну діяльність при здобутті професії вчителя музичного мистецтва.

Створення ситуацій успіху в музично-виконавській роботі є необхідною передумовою успішного формування мотивації до навчання гри на фортепіано в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів.

Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан, коли відчуваєш задоволення від результату фізичної або моральної напруги виконавця роботи, творця, явища. Це поєднання умов, що забезпечують успіх як наслідок цієї ситуації. Ситуація успіху – це те, що може створити викладач для успішного навчання здобувачів та досягнення ними радості.

Отож успіх, пережитий неодноразово під час навчання, сприяє розкриттю прихованого потенціалу здобувачів, перетворенню та реалізації їх духовних сил, стимулює до професійного зростання й саморозвитку. Осмислення успіху, розуміння його

важливості для себе, отримання емоційного піднесення зумовлені внутрішнім світом самого здобувача освіти й виникають завдяки досягненням у навчально-виконавській діяльності. Виконання цієї умови вимагає створення творчої атмосфери на заняттях, активного художньо-педагогічного спілкування, використання інноваційних форм, прийомів, засобів фортепіанного навчання і їх оригінальних комбінацій, удосконалення досвіду підготовки у педагогічних ЗВО, вміння бачити альтернативні шляхи розв'язання однієї й тієї ж проблеми.

Робота із формування навчально-професійної мотивації здобувачів освіти має бути послідовною та систематичною, відтак викладачі повинні бути компетентними під час пошуку спонукальних стимулів до навчання у класі фортепіано, знати мотиви, мотиваційні чинники тощо. Керування процесом навчання гри на фортепіано найбільш ефективно тоді, коли максимально сприяє прагненню здобувача освіти до саморегуляції, самовиховання та розуміння мети. Важливою умовою результативності цього процесу є оптимальна складність завдань, бо успіхи у подоланні труднощів виховують позитивне ставлення до навчання.

Ще однією рисою формування стійкої позитивної мотивації у майбутнього вчителя музичного мистецтва є проведення якісного аналізу після кожного заняття, виділяючи помітні зрушення у засвоєнні знань та навичок, визначення причин недовірок та шляхів їх усунення, що сприяє формуванню адекватної самооцінки.

Досить важливою рисою розкриття можливостей особистості здобувача освіти, його потенціалу освітнього розвитку у подальшій професійній діяльності є також посилення ролі самоосвіти та самовиховання.

Обґрунтування методичних засад для роботи в класі фортепіано у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музики передбачає визначення педагогічних умов, що сприятимуть ефективності досліджуваної проблеми:

- цілеспрямоване педагогічне управління процесом мотивації;
- необхідність посилювати позитивні емоції під час подолання труднощів та впливати на емоційну сферу студента, формуючи позитивні мотиви;
- зацікавлення майбутнього вчителя музичного мистецтва процесом завдяки емоційній та образній подачі матеріалу;
- кожне завдання має бути осмислене здобувачем освіти, стати для нього значущим та бути за складністю оптимальним;
- спонукання до усвідомлення сенсу навчання гри на інструменті;
- спрямування процесу на розвиток самостійності, активності та творчої ініціативи;
- стимулювання самооцінки та самоконтролю здобувача освіти;

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

- створення ситуацій успіху в процесі реалізації творчого потенціалу студентів.

Усі запропоновані педагогічні умови сприятимуть результативному формуванню професійної компетентності майбутніх учителів, оскільки забезпечують комплексний підхід до освітнього процесу, що відповідає вимогам держави до сучасної вищої педагогічної освіти.

Висновки. У дослідженні визначено педагогічні умови формування мотивації до навчання гри на фортепіано майбутніми вчителями музичного мистецтва, що сприяє підвищенню ефективності цього процесу.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого наукового пошуку потребують дослідження мотиваційної сфери майбутніх вчителів музичного мистецтва під час та після війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.1 *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади* : наук. видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Браславська О., Озерова Л. Теоретичні основи формування професійної мотивації майбутнього вчителя в умовах фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. Вип. 2 (22). С. 21–30.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Срохін С.А., Нікітін Ю.В., Нікітіна І.В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. 2011. Вип. 1. С. 20–27.
5. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
6. Левченко Т.І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності : монографія. Вінниця: Нова книга, 2011. 448 с.
7. Ловчук Ю. Розвиток мотивації до вивчення англійської мови в здобувачів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2024. № 4 (224). С. 153–157.
8. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І.А. Зязюна. Київ : ВІПОЛ, 2000. 636 с.
9. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
10. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія. С.О. Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик, О.І. Кульчицька, Л.Є. Сігасва, Я.В. Цехмістр та ін. ; за ред. С.О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.
11. Прокопенко О.В. Теорія мотивації: конспект лекцій з курсу. Суми: СумДУ, 2006. 171 с.
12. Психологічний словник / авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова; за ред. Н.А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 335 с.
13. Ростовська І.О. Формування мотивації учня гри на фортепіано : навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 159 с.
14. Скопич А.В. Формування мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя : дис... канд. пед. наук : 13.00.02. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2015. 228 с.

15. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 296 с.

REFERENCES

1. Bekh, I.D. (2003). *Vykhovannia osobystosti: U 2 kn. Kn.1 Osobystisno oriientovanyi pidkhdid : teoretyko-tekhnolohichni zasady* [Personality Education: In 2 books. Book 1. Personality-oriented approach: theoretical and technological foundations]. *Scientific edition*. Kyiv, 280 p. [in Ukrainian].
2. Braslavskaya, O. & Ozerova, L. (2021). *Teoretychni osnovy formuvannia profesiinoi motyvatsii maibutnoho vchytelia v umovakh fakhovoi pidhotovky* [Theoretical foundations of the formation of professional motivation of a future teacher in the conditions of professional training]. *Problems of training a modern teacher*. No. 2(22), pp. 21–30. [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv, 376 p. [in Ukrainian].
4. Yerokhin, S.A., Nikitin, Yu.V., Nikitina, I.V. (2011). *Kontseptsiiia profesiinoi motyvatsii studentiv yak faktoru konkurentnosti na rynku pratsi* [The concept of professional motivation of students as a factor of competitiveness in the labor market]. *Legal Science*, No.1, pp. 20–27. [in Ukrainian].
5. Zaniuk, S.S. (2002). *Psykholojiia motyvatsii : navchalnyi posibnyk* [Psychology of motivation: tutorial]. Kyiv, 304 p. [in Ukrainian].
6. Levchenko, T.I. (2011). *Motyvatsiia subiekta v ryznykh vydakh diialnos* [Motivation of the subject in various types of activity]. *Vynnytsia*, 448 p. [in Ukrainian].
7. Lovchuk, Yu. (2024). *Rozvytok motyvatsii do vyvchennia anhliiskoi movy v zdobuvachiv vyshehoi osvity* [Development of motivation to study English among higher education students]. *Youth & market*. No. 4 (224), pp. 153–157. [in Ukrainian].
8. Ziazun, I.A. (2000). *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy* [Continuing professional education: problems, searches, prospects]. Kyiv, 636 p. [in Ukrainian].
9. Padalka, H.M. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin)* [Pedagogy of Art (Theory and Methodology of Teaching Art Disciplines)]. Kyiv, 274 p. [in Ukrainian].
10. Sysoieva, S.O. (2001). *Pedahohichni tekhnolohii u neperervnii profesiinii osviti* [Pedagogical technologies in continuing professional education]. Kyiv, 502 p. [in Ukrainian].
11. Prokopenko, O.V. (2006). *Teoriia motyvatsii: konspekt leksii z kursu* [Theory of motivation: course lecture notes]. Sumy, 171 p. [in Ukrainian].
12. Pobirchenko, N.A. (2007). *Psychological Dictionary* [Psychological Dictionary]. Kyiv, 335 p. [in Ukrainian].
13. Rostovska, I.O. (2015). *Formuvannia motyvatsii uchnia hry na fortepiano : navch.-metod. posib*. [Formation of motivation of a student playing the piano : teaching-methodical manual]. Nizhyn, 159 p. [in Ukrainian].
14. Skopych, A.V. (2015). *Formuvannia motyvatsii do vyvchennia suchasnoi fortepianno muzyky v protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnoho vchytelia* [Formation of motivation to study modern piano music in the process of professional training of a future teacher]. *Candidate's thesis*. National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. Kyiv, 228 p. [in Ukrainian].
15. Titov, I.H. (2011). *Vstup do psykhofiziologii: navchalnyi posibnyk* [Introduction to psychophysiology : textbook]. Kyiv, 296 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025